

ОСНОВНИ ФУНКЦИИ НА ЮРИДИЧЕСКАТА ОТГОВОРНОСТ

Ас. Емилия Лилова

Юридическата отговорност е предназначена да охранява общозадължителния характер на правните норми, а така също и определения от тях начин на регулиране на обществените отношения. От една страна, осъществяването на юридическата отговорност представлява принудително въздействие спрямо правонарушителя, което приема различни форми в зависимост от вида на мярката за отговорност, която се определя и реализира. Същевременно юридическата отговорност оказва възпитателно и предупредително-възпиращо въздействие спрямо конкретните правонарушители и останалите правни субекти, с което така важният превантивен ефект се постига. Тези различни начини за оказване на влияние произтичат от субстанциалната същност на юридическата отговорност и са израз на функциите, които тя изпълнява.

Първата основна функция е **принудителната**. Тя е проява на връзката между държавата и правото по повод реализацията на последното. Тя засяга по принудителен начин лични блага и права на лицата, а понякога е свързана спрямо физическа принуда. Този начин на въздействие има или наказателен, или правовъзстановителен ефект. При наказателния характер юридическата отговорност се осъществява като мярка за социална справедливост, при която се постига наказване на правонарушителя пряко за виновно извършеното деяние, като се засягат лични, имуществени или професионални права и интереси. Правовъзстановителният характер на принудителната функция се изразява също в принудително въздействие,

което не е насочено към наказване на правонарушителя, а към възстановяване на накърнени права и интереси. Най-общо казано се премахват неблагоприятните последици от неправомерното деяние – нанесените щети, постига се компенсационен ефект, удовлетворява се материалния интерес на потърпевщото лице. Отгук произтича и възможността правовъзстановителната юридическа отговорност да е насочена не само към физически лица, но и спрямо юридически лица, което е невъзможно за юридическата отговорност с наказателен характер. Чрез този ефект на юридическата отговорност се постига най-добър защитен ефект – постига се такава ефикасна защита на законните интереси на физическите и юридическите лица, която се изразява във възстановяване на настъпилата в техния патримониум разлика.

Принудителното въздействие на юридическата отговорност се оказва по правило само върху конкретния правонарушител, като не се засягат останалите членове на обществото. Тази задача е поставена и изпълнена от втората функция на юридическата отговорност.

Превантивната функция е втората основна правна функция.

Тя има преди всичко възпитателно и предупредително-възпиращо въздействие върху правните субекти. Важно е да се подчертае, че възпитателният ефект се оказва не само върху конкретния правонарушител, но и на останалите правни субекти (членове на обществото). Ефектът се постига чрез показване на обществената и морална укоримост на определен вид социално поведение, което от своя страна изразява степента на ценност на благото, защитавано по този начин. Така се постига формиране на толкова важното правосъзнание у правните субекти, т.е. в тяхното съзнание се изгражда и затвърждава тяхно вътрешно убеждение относно необходимостта да не се нарушават правните норми за в бъдеще.

Насочеността на възпитателния ефект е главно към предотвратяване на бъдещи правонарушения.

Целта на предупредително-възпиращия ефект е да се създадат вътрешни задръжки, наречени още психологически бариери, за ненарушаване на създадените правни норми. Обстоятелството, че след извършване на правонарушение от евентуалния правонарушител ще се търси юридическа отговорност представлява спрямо него своеобразна заплаха – именно тя оказва вече споменатото предупредително-възпиращо въздействие. То спомага за формирането на вътрешни прегради, по-силни от мотивите за извършване на правонарушения. Предупреждението, изразяващо се в потенциалната заплаха за налагане на юридическа отговорност, е най-силно при наказателната отговорност, тъй като с нея се засяга най-личната сфера на правонарушителя, и то по принудителен ред, който не може да се избегне (напр. чрез доброволно обезщетяване на пострадалото лице).